

MACIEJ RAK* | UNIwersytet Jagielloński

Konferencja *Słowiańska frazeologia gwarowa III*, Kraków, 6–7 października 2023 roku

<https://doi.org/10.31286/JP.00997>

W dniach 6–7 października (piątek–sobota) 2023 roku odbyła się w Krakowie (na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, przy ul. Gołębiej 18, w sali nr 42) konferencja *Słowiańska frazeologia gwarowa III*. O poprzednich edycjach tego cyklu konferencyjnego można przeczytać w sprawozdaniach opublikowanych na łamach „Języka Polskiego” (por. Rak 2016, 2020). Pokłosem wspomnianych spotkań były książki *Słowiańska frazeologia gwarowa* pod red. Macieja Raka i Kazimierza Sikory (2016) i *Słowiańska frazeologia gwarowa II* pod red. M. Raka i Valerija M. Mokiienki (2020). Organizatorem tych trzech konferencji była Katedra Historii Języka i Dialektologii Wydziału Polonistyki UJ. Patronat nad sesją, która odbyła się w 2023 roku, objęły Komisja Frazeologiczna przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów oraz Komisja Frazeologiczna Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk.

Podczas konferencji wygłoszono 32 referaty w 5 językach słowiańskich (po polsku, słowacku, górnołużycku, rosyjsku i ukraińsku), jeden referat był po angielsku (w kularach uczestnicy konferencji używali też języków niemieckiego i włoskiego). Najliczniej było reprezentowane krakowskie środowisko naukowe (UJ – 7 referatów, Instytut Języka Polskiego PAN – 5, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie – 2), na konferencję przybyli też albo brali w niej zdalny udział językoznawcy z: Cieszyna (Uniwersytet Śląski, Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji – 1), Łodzi (Uniwersytet Łódzki – 1), Nowego Sącza (Małopolskie Centrum Kultury Sokół w Nowym Sączu – 1), Torunia (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – 1), Warszawy (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego – 1), Wrocławia (Uniwersytet Wrocławski – 1), Budziszyna (Serbski Instytut w Chociebużu – 1), Kamieńca Podolskiego (Kamieniecki Narodowy Uniwersytet im. Iwana Ohijenki – 2), Kijowa (Instytut Języka Ukraińskiego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy – 1), Oldenburga (Uniwersytet w Oldenburgu – 2), Ostrawy (Uniwersytet Ostrawski – 2), Odessy (Odeski Narodowy Uniwersytet im. Ilji Miecznikowa – 1), Salerno (Uniwersytet w Salerno – 1), Trewiru (Uniwersytet Trewirski – 1) i Użhorodu (Użhorodzki Narodowy Uniwersytet – 1).

Konferencję otwarł dziekan Wydziału Polonistyki UJ Jarosław Fazan, głos zabrali również kierownik Katedry Historii Języka i Dialektologii WP UJ Renata Przybylska oraz organizator sesji M. Rak. Przed właściwą częścią referatową Elżbieta Mańczak-Wohlfeld (UJ) wspominała zmarłego 1 X 2022 roku Wojciecha Chlebdę, a Jadwiga Kowalikowa (UJ) – Jerzego

* maciej.rak@uj.edu.pl; ORCID: 0000-0003-0042-1406

Bartmińskiego, który odszedł 7 II 2022 roku. Obydwaj profesorowie uczestniczyli w konferencji *Słowiańska frazeologia gwarowa II*.

Podczas pierwszej sekcji (w piątek do południa), której przewodniczyła E. Mańczak-Wohlfeld, referaty wygłosili: Eugenia A. Karpiłowska (Instytut Języka Ukraińskiego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy), R. Przybylska (UJ), Natalia Arefiewa (Odeski Narodowy Uniwersytet im. Ilji Miecznikowa) oraz we współautorstwie Irena Bogoczová (Uniwersytet Ostrawski) i Małgorzata Bortliczek (UŚ). Pierwsza z badaczek, czerpiąc materiał z języka ukraińskiego, omówiła miejsce frazeologii gwarowej w języku narodowym. Kwestię metaforyki i frazeologii (a przede wszystkim stopnia czytelności metafor, które odpowiadają za s frazeologizowanie struktur składniowych) scharakteryzowała R. Przybylska. N. Arefiewa skupiła się na animalistycznej frazeologii gwar rosyjskich okolic Odessy, z kolei I. Bogoczová i M. Bortliczek przyjrzały się porównaniom w opowiadaniach gwarowych Adama Wawrośa, zaolziańskiego poety, pisarza i działacza narodowego. Przed przerwą obiadową referaty wygłosili też: Fabian Kaulfürst (Serbski Instytut), Olesya Palinska (Uniwersytet w Oldenburgu), Elena Nevzorova-Kmecz (UŁ), Olga Radziszewska (UJ) i Anna Tyrpa (IJP PAN). Pierwszy z referentów omówił frazeologizmy z komponentem *šajse, šajs* w górnołużyckim katolickim regionie, w którym język górnołużycki jest lepiej zachowany i ma większą liczbę użytkowników niż w tych częściach Górnych Łużyc, które są ewangelickie. O. Palinska scharakteryzowała frazeologię w surżyku. E. Nevzorova-Kmecz przybliżyła oddziaływanie polszczyzny na język rosyjski na przykładzie łódzkiej prasy rosyjskojęzycznej z 2. połowy XIX wieku i z początku XX wieku (przed rokiem 1918). O. Radziszewska przedstawiła nietypowe frazemy gwarowe gminy Rzewnie (powiat makowski na Mazowszu dalszym), z kolei A. Tyrpa omówiła obraz małżeństwa w świetle polskiej frazematyki gwarowej. Przewodniczącą tej sekcji była I. Bogoczová.

Po przerwie obiadowej uczestnicy konferencji wysłuchali referatów: Magdaleny Grupy-Dolińskiej (UMK), Emila Popławskiego (IJP PAN), Pauliny Karpety (UJ), Moniki Stenclákovej (Uniwersytet Ostrawski) i Małgorzaty Brody (Małopolskie Centrum Kultury Sokół w Nowym Sączu). Przewodniczenie tej części obrad objęła A. Tyrpa. Pierwszy referat dotyczył frazematyki gwary chełmińsko-dobrzyńskiej, która – jak wiadomo – sytuuje się na pograniczu dialektu wielkopolskiego i mazowieckiego. Frazematyka pogranicza mazowiecko-małopolskiego była tematem wystąpienia P. Karpety. Dokładniej zajęła się ona jednostkami dotyczącymi roku rolniczo-gospodarskiego. Temat ten po części łączył się z referatem E. Popławskiego, który od kilku już lat omawia różne przysłowia kalendarzowe, a tym razem zajął się jednostkami związanymi ze świętem św. Szczepana (26 XII). Do szeroko pojętej góralszczyzny odnosiły się wystąpienia M. Stenclákovej i M. Brody. Pierwsza badaczka przybliżyła frazeologizmy z chadeckiej wsi Skalite, a druga omówiła wizerunek kobiety utrwalony w polskiej frazematyce gwarowej.

W ostatniej sekcji, której przewodniczył Włodzimierz Wysoczański (UWr), pierwszego dnia konferencji wygłoszono 5 referatów. Ilona Kulak (UJ) przyjrzała się jednostkom sytuującym się na pograniczu frazeologii i onomastyki, dokładniej były to zestawienia frazematyczne funkcjonujące jako gwarowe nazwy roślin (egzemplifikację stanowił materiał z gwary podhalańskiej). Udział frazematyki gwarowej jako przejaw stylizacji w twórczości

prozatorskiej Stanisława Młodożeńca i Wincentego Burka scharakteryzowała Marzena Miśkiewicz (IJP PAN). Katarzyna Bolęba-Bocheńska (UJ) zajęła się tematem snu w polskiej frazematyce gwarowej, a Giuliano Gajjetti (UJ) opisał sposób konceptualizacji słowiańskiego boga Peruna we frazematyce języków wschodnio- i zachodniosłowiańskich (ważnym elementem wystąpienia był oczywiście materiał gwarowy). Ostatni referat, autorstwa Piotra Müldnera-Nieckowskiego (UKSW) i Łukasza Müldnera-Nieckowskiego, dotyczył opublikowanego przez nich w 2022 roku drugiego wydania *Wielkiego słownika frazeologicznego języka polskiego. Pomocy dla piszących*.

Podczas drugiego dnia konferencji referaty w porannej sekcji, której przewodniczyła E.A. Karpiłowska, wygłosili: Natalia Wenzynowycz (Użhorodzki Narodowy Uniwersytet), Natalia Kowalenko (Kamieniecki Narodowy Uniwersytet im. Iwana Ohijenki) i Borys Kowalenko (Kamieniecki Narodowy Uniwersytet im. Iwana Ohijenki). Była to sekcja ukraińskojęzyczna, a referenci połączyli się z Użhorodu i Kamieńca Podolskiego za pośrednictwem Zooma. N. Wenzynowycz omówiła najnowszą ukraińską frazeologię gwarową, N. Kowalenko scharakteryzowała gwarowe zwroty zawierające wyraz *ніколи* (pol. 'nigdy'), a B. Kowalenko zajął się frazemami z komponentami *рука* i *нога* w twórczości Mychajła Kociubynskiego i Anatolija Swydnycykiego.

W kolejnej sekcji, której przewodniczyła E. Młynarczyk (UKEN), uczestnicy konferencji wysłuchali 6 referatów. Tetiana Kuznecowa (Uniwersytet w Oldenburgu) przybliżyła frazeologię dwujęzycznych (ukraińsko-rosyjskich) rodzin z Ukrainy, Salvatore Del Gaudio (Uniwersytet w Salerno) omówił perspektywy badań frazematycznych nad gwarami obwodu czernihowskiego na Ukrainie, a Agnieszka Wełpa-Siudek (IJP PAN) przyjrzała się felietonom „Kuby spod Wartemborka” publikowanym w latach 1920–1939 w „Gazecie Olsztyńskiej” (analizę ograniczyła jednak do tekstów z lat 1922–1924) pod kątem ich przydatności do badań frazematyki warminskiej. Trzy kolejne referaty dotyczyły gwar południa Polski. Tematem wystąpienia Magdaleny Dudy (IJP PAN) był charakter człowieka we frazematyce okolic Tarnowa, Jakub Skalka (UJ) zajął się cieszyńską frazematyką toponimiczną, a Ewa Sikora (UKEN) zrekonstruowała językowy obraz podhalańskiej chałupy na podstawie góralskich pamiętników.

Ostatnią częścią konferencji była sekcja, której przewodniczyła R. Przybylska. Zebrani wysłuchali 4 referatów. W. Wysoczański mówił o grach i zabawach w świetle frazematyki gwar polskich, E. Młynarczyk na tym samym materiale scharakteryzowała wpływ sytuacji materialnej na relacje międzyludzkie, a Alexander Bierich (Uniwersytet Trewirski) przybliżył frazeologię obecną w rosyjskim socjolekcie przestępczym. Ostatni referat, wygłoszony przez M. Raka, dotyczył wielowarstwowości polskiej frazematyki gwarowej. Autor wydzielił tu jednostki należące do warstwy: (1) prasłowiańskiej (najczęściej motywowanej wierzeniami i obrzędami dawnych Słowian), (2) chrześcijańskiej (motywowanej Biblią, a także chrześcijańskimi zachowaniami religijnymi), (3) odwołującej się do obserwacji otaczającego świata, (4) utrwalającej ludową wizję świata i człowieka.

Ostatni z referentów podsumował też konferencję, zapraszając zebranych na kolejną sesję z cyklu *Słowiańska frazeologia gwarowa*, która – jak zapowiedział – odbędzie się w 2027 roku.

Bibliografia

- Müldner-Nieckowski P., Müldner-Nieckowski Ł. 2022: *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego. Pomoc dla piszących*, AULA, Warszawa.
- Rak M. 2016: *Konferencja Słowiańska frazeologia gwarowa, Kraków, 3–4 października 2015 r.*, „Język Polski” XCVI, z. 1, s. 140–142.
- Rak M. 2020: *Konferencja Słowiańska frazeologia gwarowa II, Kraków, 11–12 października 2019 r.*, „Język Polski” C, z. 1, s. 138–140.
- Rak M., Sikora K. (red.) 2016: *Słowiańska frazeologia gwarowa*, „Biblioteka LingVariów”, t. 23, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Rak M., Mokienko V.M. (red.) 2020: *Słowiańska frazeologia gwarowa II*, „Biblioteka LingVariów”, t. 28, Księgarnia Akademicka, Kraków.